

szemlélni, mily nagy könyörületességgel és tisztességgel és alázattal beszélt vala ilyenkor Szent Ferenc atya Bernardo testvérrel, ő elsőszülött fiával. Krisztusnak dicsőséges dicséretére. Amen.

¹ Ez Egyiptomból való visszatérte után történt.

² Valószínű, hogy e hely a Subasio hegy alatti Carceri remetesége volt.

³ Szent Ferencnek ez a keménysége önmaga iránt jellemzi az ő gyöngédségét társai iránt az elvadult korban, mikor a bosszúállás kötelességteljesítés volt.

Forrás: <http://tormayc.webs.com/>

EPISZTOLA

----- Original Message -----

From: "Dr. Francesco Barral del Balzo"
To: "Dr. Bonani G.O.-né Prof.ssa Tamás-Tarr Melinda"
Sent: Tuesday, January 17, 2006 4:54 PM
Subject: köszönöm a folyóiratot

Kedves Melinda!

A téli szünet idején nagy érdeklődéssel olvastam a folyóiratodat és gratulálni szeretnék az óriási munkához és eredményhez! Azon is csodálkozom, hogy már tíz éve csinálod.

A sok-sok dolog között, nekem elsősorban a "Tradurre-Tradire" tetszett nagyon.

A fordítás mindig az én gyűlöletem-szerelmem volt: szerelmem, mert mind az iskolában, majd mind hobyból gyakran foglalkoztam a fordítással; gyűlöletem, mert mindig azt gondoltam, hogy a legjobb fordítás sohasem lehet olyan, mint az eredeti.

Az a mély meggyőződés, hogy semmi sem szebb, mint közvetlenül, az eredeti nyelven olvasni a szöveget. Nekem mindig hatalmas húzó erő volt a nyelvek tanulásában és párhuzamosan, az olasztól nagyon eltérő nyelveknek, pl. az ógörögnek, a magyarnak a tanulása ezt a meggyőződésemet megerősítette.

Manapság, úgy tűnik nekem, ezt a problémát túl gyakran elbagatelizálják, sokszor mindazok, akik a külföldi szöveg átvitelével foglalkoznak, legyen az akármilyen rétegben, legyen akármilyen típusú... Hányszor nem halljuk a tv-ben is - mint az amerikai filmekben -, hogy a cégek "fanno bancarotta", vagy hogy búcsúzó emberek úgy mondják egymásnak, hogy "abbi cura di te", vagy hogy egy bizonyos cselekményről "non ci sono evidenze" stb... Mindezek angolról gondatlan fordítások.

Még az ún. közeli vagy rokon nyelvekből való fordításokban is a gondatlanság uralkodik: a latin klasszikusok fordításainak néhány híres kiadásában olyan ijesztő hibákat olvastam, amelyeket mi a gimnázium IV. osztályában sem szoktunk csinálni.

És ez igaz és nemcsak vigyázatlanságról - vagy tudatlanságról - van szó, de főképp szándékos választásról. Szerény véleményem szerint a fordító munkája szolgáló munka az irodalomban, olyan mint a restaurátoré a szépművészet területén. Ezt mindig szem előtt tartottam, amikor igyekeztem fordítani valamit: célom csak az volt, hogy lehető leghűbben ismertessem az olvasóval a szöveget... Sohasem akartam elbizakodottan újra- vagy újjáírni azt.

Vállalnom kell, hogy talán egy kicsit "talebán" vagyok ebben: pl. Tiziana barátnőmmel - a Sacchetti Giannozzo

íróval kapcsolatban - sokszor vitatkoztam arról, hogy ő az "alkotó" fordításban hisz, valahogyan, valamikor...

Érzésem viszont az, hogy némely fordító ahhoz a szerény (de azért nem kevésbé mágus) munkához valahogy nem akar alkalmazkodni és valahogyan a fordítás révén a művészeti (újra)alkotásban is részt kíván venni, ami szerintem nem jogos.

Ezért "Tradurre tradire"-ből nemcsak érdekes olvasmány, hanem fontos "memento" is létrejön! ...Na most a tárgyra térve, a "Tradurre-tradire"-t áttekintve, Neked a "Ce n'est pas moi qui" c. verssel kapcsolatban például, sok különböző jó megoldást sikerült felsorolnod, de mindig a nyelvtani és jelentéstani értékeket híven tiszteletben tartva... Mindez nemcsak a nyelv bírását, hanem élénk fogékonyságot is igényel.

Ezenkívül, Hanák Péter történelmi kivonatának fordítását is oktató jellegűnek találtam, főképp az olasz olvasók számára, mert új fényben világítja meg azt a történelmi időszakot, amely, az osztrák császársággal való kapcsolat miatt sok eltérő nuance ellenére Olaszországgal is közös, amelyeket itt kevesen sejtnek.

Érdeklődéssel várom a folyóiratod következő számát, ha küldeni akarod majd, ...

és ahhoz is jó munkát kívánok!

Búék!

FB*

* Dr. Francesco Barral del Balzo eredeti, magyarul írt levele. Az olasz fordítását ld. az olasz nyelvű részben, amelyet maga a levélíró végzett kérésemre.

IN MEMORIAM PAPP ÁRPÁD

Elhunyt Papp Árpád

Papp Árpádot szűkebb pátriájában, Somogyországban mediterrán költőként tartják számon, mert a mediterrán országok lírikusainak egyik legismertebb fordítója volt.

Somogyaszalón született 1937-ben kisparaszti családban. 1955-ben érettségizett a kaposvári Táncsics Mihály Gimnáziumban, majd az ELTE magyar-latin szakán szerzett diplomát. Tanulmányai alatt Kardos László műfordítói szemináriumát is látogatta. Visszakerült Kaposvárra, a hajdani gimnáziumában tanított latint, irodalmat és olasz nyelvet, később az iskola archív könyvtárát gondozta és közben szerkesztő volt a Somogy című folyóiratban.

1966-tól a Világirodalmi Lexikon újjörög és ciprusi görög irodalommal foglalkozó részének főszerkesztője volt. Dolgozott a Világirodalom Gyöngyszemei sorozatban és a Modern Olasz Költők Antológiája kötet szerkesztésében.

Papp Árpád Athénban, Cipruson, Krétán, Rómában és Palermóban ösztöndíjasként képezte tovább magát, a máltai La Valetta Egyetemen pedig vendégprofesszor volt. Több mint száz könyv megjelenését segítette.

Egyetlen saját verseskötete, a *Metszéspontok* című 1972-ben jelent meg a Magvető Kiadónál, versei 1971-től külföldi folyóiratokba és antológiákba is bekerültek.

Mindeközben megszerezte az irodalomtudományok doktora tudományos fokozatot.

Papp Árpád többek között részt vett a magyar írók első világtalálkozójának szervezésében és a Magyarok Világszövetsége kaposvári központjának létrehozásában.

Athénban 1982-ben megkapta a Parnasszosz Irodalmi és Művészeti Társaság aranydiplomáját. Papp Árpádot kitüntették Pro Urbe Kaposvár díjjal, majd 2001-ben Kaposvár díszpolgára lett – közölte az MTI...

PAX ET BONUM!

Az előző számunkban, amikor nagy örömmel szerkesztettem Papp Árpád anyagait, amellyel periodikánkkal való együttműködése kezdődött volna, nem gondoltam, hogy a következő s egyben ünnepi számunkban a nekrológját fogom összeállítani...

Szabadságon tartózkodtam, internetes elérhetőségem nem volt, így csak egy szabadságom első részének eltelte után értesültem csak erről a döbbenetes eseményről.

Előzmények: Dr. Józsa Judit 2010.07.06. 19

Kedves Melinda, csak jelzem, hogy ma megkaptam a folyóiratot, köszönöm szépen. (A Titkárságon mindenki megcsodálta a gyönyörű bélyegeket, el is kunyerálták). A hétvégéig kitanulmányozom.

Miközben írni kezdtem, Papp Árpád telefonált, nagyon örül, hosszan mesélte olaszországi élményeit. Írni fog levelet Neked, addig is engem kért meg, hogy tolmácsoljam köszönetét. Ő már, ahogy kivettem a szavaiból, végigolvasta a lapot, és minden nagyon tetszik neki.

Judit

Sajnos az ígért levele nem érkezett meg hozzám, talán el sem tudta kezdeni... Augusztus 24-én repültem haza Londonból, az @-postaládámat csak másnap, 25-én éjszaka tudtam részben ellenőrizni, s megrendültem csak ekkor értesültem Dr. Józsa Judit 18-án, Londonba repülésem napján írt leveléből, a Badacsonyan élő, 73 éves költő, műfordító, irodalomtörténész, szerkesztő és tanár kolléga, Papp Árpád haláláról, s aznapi Kaposvárott történő temetéséről:

2010.08.18

Subject: rossz hír

Kedves Melinda, nem tudom, mikor olvasod ezt az üzenetet. Ilyenkor tudom, nem vagy elérhető. Papp Árpád meghalt, ma temetik Kaposvárott. Remélem, máskor jobb hírt tudok írni. Jó pihenést a nyár hátralévő részére:

Judit

Adjon Isten neki örök nyugalmat!

Csak augusztus 19-én találtam rá az alábbi üzenetekre a hosszú távollétem alatt felgyűlt ezernyi e-mail között, amelyekre nyomban válaszoltam:

Búvópatak 2010. 08. 11 Tárgy: Papp Árpád

Kedves Melinda Tamás-Tarr!

Megrendültem tudatom, hogy Papp Árpád költő, műfordító 2010 augusztus 10-én délután 1 órakor

elhunyt. 10 nappal ezelőtt öt órán át beszélgettünk, és örömmel mutatta az *Osservatorio Letterario*-t benne a Búvópatak-különszámról és róla szóló összeállítással.

Ha bármiben segíthetek, kérem jelezze.

Tisztelettel és szeretettel: Csernák Árpád főszerkesztő

Amikor nagy szeretettel és lelkesedéssel válogattam az anyagot a bemutatására, nem gondoltam, hogy a legközelebbi s ünnepi számban jelenléte csak a régi munkáin és a róla szóló emlékezéseken keresztül lesz jelen...

Nagyon vártam Papp Árpád megígért levelét, nagyon kíváncsi voltam kritikai véleményére, örömmel vettem volna tőle esetleges új ötleteket... Szegény talán hozzá sem tudott fogni... Szerettem volna tőle friss anyagokat kérni az OL 15 éves ünnepi számába, amellyel megkezdődött volna személyes közreműködése az *Osservatorio Letterario*val...

Papp Árpád
(Fotó Csernák Máté)

Íme Csernák Árpád, a Búvópatak főszerkesztőjének, Papp Árpád halálát megelőző levele, amelyet szintén csak augusztus 19-én, a gyász hírek után találtam meg és olvashattam:

Búvópatak 2010. 07. 31.

Kedves Melinda Tamás-Tarr!

Papp Árpád mutatta az OSSERVATORIO LETTERARIO legutóbbi számát, amelyben a Búvópatak Papp Árpád Különszáma alapján közölték kedves költőbarátunk verseit. Ennek nagyon örültünk. Kérjük, pillantsanak rá honlapunkra: www.buvopatak.hu

Ha bármi felkelti érdeklődésüket, állunk rendelkezésükre.

Nagy örömünkre szolgálna, ha az imént említett lapszámból mi is kaphatnánk egyet. Postacímünk: [...]

A jövőbeni együttműködés reményében tisztelettel és szeretettel: Csernák Árpád főszerkesztő

Papp Árpád Hunyadkürti György színésszel fog kezét, aki a 2006-os Búvópatak-esten elmondta a «Duna-Don sirató» c versét. Kettejük között Csernák Árpád. (Fotó Csernák Bálint)

Most pedig íme Papp Árpád halálának alkalmából az összeállításunk:

Csernák Árpád búcsúja Papp Árpádtól

Feltöltve: 2010-08-18 19:21:50

Csernák Árpád (1943) – Kaposvár

Papp Árpád költőt 2010. augusztus 10-én délután 1 órakor magához szólította az Úr

Kedves barátom, Árpád! Harminc éve beszélgetünk..., és a legutóbbi nyolc évben különösen sokat, hiszen téged kértelek föl először, hogy legyél a Búvópatak munkatársa..., és – úgy gondolom – a jövőben is fogunk beszélgetni..., talán örökké... Erről nehezen tudnánk lemondani..., és – végülis – minket ki vagy mi némíthatna el?

Legutóbb július 30-án beszélgettünk Kaposváron, a Berzsényi utcai lakásodban, öt órán át. Sok mindenről szó esett. Mondtam, – mint mindig – jó lenne, ha a számítógépedet villámlevelek küldésére is tudnád használni, mert akkor sokkal könnyebben és gyorsabban jutnának el hozzám az írásaid, és fiaid, unokáid tudnának ebben segíteni..., mondtad – mint mindig –, hogy persze-persze, és mosolyogtál... Hát, erre most már nem lesz szükség.

Mondtad, hogy az októberi számba feltétlenül akarsz írni, mert találtál a jegyzeteid között egy 1956. októberében írott verset, a szerzője ismeretlen, de nagyon szép a vers... Nem tudom, hogy ez valaha előkerül-e papírhalmaid közül, de ha igen, feltétlenül közöljük a *Szilánkok – húsban, emlékezetben* című rovatodban. Megbeszéltük, hogy a szeptemberi számban hozzuk annak a hozzászólásnak a szövegét, amit Matyikó Sebestyén Jóska 1975-ös költői estjén mondtál el, és amit – csodával határos módon – megörzött egy magnószalag...

Ezen az estén nagyon jó formában voltál. Lendületesen, energikusan beszéltél, tele voltál tervekkel. Örömmel mutattad az olasz OSSERVATORIO LETTERARIO című folyóiratot és az athéni *Szellemi élet*-et, amelyekben olyan jeles költők, írók között mutattak be téged, mint Ady Endre, Márai Sándor, Ottlik Géza..., és mindkettőben a *Búvópatak* 2008-ban megjelent *Papp Árpád különszáma* alapján. Az olasz folyóirat közölte is a különszám borítóját, amelyen a rólad Somogyaszalón készült arckép látható...

Persze – miközben pálinkát kortyolgattunk és a te badacsonyi kertedben termett piros diót ettük – szó esett, mint mindig, hazánk sorsáról, az irodalom

helyzetéről... Van hát még miről beszélgetnünk. Nekünk, ittmaradottaknak, akik szeretünk, fájdalmas volt megélni távozásod, fájdalmas lesz elviselni hiányod..., de – tudod – mi is „útrakelünk” egyszer, és akkor találkozunk újra..., csak várj türelemmel... Odaát talán már nyugodtabban és derűsebben tudsz társalogni Fekete Gyulával, Nagy Gazsival, Berta Árpí bácsival, Vallató Gézával, Tüskés Tiborral..., hogy csak a nemrég eltávozott barátok, íróársak közül említsek néhányat..., aztán majd jövőnk mi is, szépen, sorban... Ha módodban áll Árpád, kérlek: készítsd elő nekünk a „terept”..., szólj néhány jó szót az érdekünkben, próbáld megmagyarázni az „illetékeseknek”, hogy olyan súlyos bűnöket mi sem követünk el, hogy ne találkozhasunk, ne beszélgethessünk többé...

Addig pedig – megígérem – neved ott lesz a *Búvópatak* impresszumában, a munkatársak között, amíg csak létezik a lap..., mert továbbra is szükségünk lesz arra a szigorra, igényességre, az igazság örökös keresésére, az igazság melletti mindenkori és következetes kiállásra, amit Te is képviseltél egész életedben.

Kikísértél. Már az előszobában mondtad: Mostanában sokat nézegetem Dsida Jenő szép négysorosát, a Sírfeleiratot: *„Megtettem mindent, amit megtehettem, / kinek tartoztam, mindent megfizettem, / Elengedtem mindenki tartozását, / felejtsd el arcom romló földi mását.”* Hát, én nem tettem meg mindent... Nekem ezt valahogy így kellene átírni: *Megtettem mindent mit megtehettem? / Vigalmak, torok kántor-papja lettem / Mivel alig gyűlt az életben másom / Engedjétek el minden tartozásom...* Persze ez így nem jó, nem is akarom megjelentetni... de, valahogy így gondolom...

Már éjfél volt. A lépcsőházban még megismételted: ...szóval, engedjétek el minden tartozásomat... Aztán hozzátetted: Jó, hogy eljöttél..., tudtunk egy kicsit beszélgetni. Majd folytatjuk, Árpád..., mondtam. Majd folytatjuk. Isten veled.

Baráti szeretettel

Csernák Árpád

Papp Árpád Gencso Hrisztovov bolgár költő barátjával a «Búvópatak Papp Árpád különszáma» bemutatóján 2008-ban.

(Fotó Csernák Máté)

Ce dves Árpád,

a családomban mellett Németh István Péter ősem
terfője rajtam a nemet - látogat; s hálra int-
örömmelben, hogy újítot tudat, fenegek, fenegek neki...
Képlek, küldjed el neki, ahogy Barabás termet tette,
a Szentkirályt, mert ő meg fogja önnem, s mihelyre
sarra alkalom, addott ut-eg utalás erejéig biztosan
fel fog használni valamit az én „emlékeztetőmből”.
Konkrétan két dolgot kerelt róla: Szent Istvánról
int egy könyvet; kértem, nézze meg az én Pista Sany,
bácsi 95. születésnapjára írtam, mert abban fontos
adatokkal talál Szent István „korszerűsége”, a másik
pedig: Szent István örökségéről (1976 dec. 2) felvétel-
részletéről írtam (talán abban a Szent István, amikor
Budaörsön volt, kértél tőle, s egy „éjszakai útra, emlékeztető
Somogyi, aki az Aszálba, s Edesszát polgár vagya rendőrt
keresztény, mert nem volt vőlegénye... „egy emlékeztető
felvételje” (?) - és még)

Németh Pista özvegye (nemgy. mindennek!) a Barany
Feri írására adott válaszában is, illetve ő tudja,
hogy Feri írásával az a legfőbb baj, hogy
bármennyire belőle is - két rész, s ő még alany nél-
küli mondatokat nem írt le kértében, ahogy néltatam
bővített a Pórnóstatok-nál a nélté megjelölése után
(telefonban olvastam be nekem, de én még nem láttam
s hogy a Tapolca könyvtárban mondatról mondatra
akartam használni az írását, s tartott vissza -
fogjam fel kényeg a legjobban szándékú kérté „bővíté-
lés”-ként...

Mindenre: küldjed át Pistanak a Szent István-
bók-sorozatot; ha megjelölés egyen, ha nem; s ő is
örömmel fogja, a legjobban kérté ügyében lesz
Hétfő este tíz óra körül, az össze-vissza
beszélgetés, majd közti Tapolcára; talán jó szándék
használatuk. Így kértél, Október közötti hónapom;
vagy: eléget bejelték - írtam róla - legutóbb a kérté-
térén, nélték; valaki, valószínűleg, akarta, hogy kérték a
napokban ne tudják beszélni róla...

Mindnyájából kértéssel öltet: (lásd lent: vérté-Árpád
2008. okt. 25. (lásd lent: vérté-Árpád
Tapolca, Békéscsaba (Békéscsaba központi a. iskolában: 87.322.161)

Papp Árpád Csernák Árpádnak 2008-ban írt levele

Németh István Péter (1960) — Tapolca

El nem küldhető levél Papp Árpádnak

Drága Árpád!

Augusztus van, tegnap Máriát kéreltük, hogy ne feledkezzen el szegény magyarokról. Meteorrajok érik el a Badacsonyi fölött a légkört, kigyúlnak, s lassan tudva tudjuk a fölfoghatatlant, hogy valamelyikőnk csillaga, éppen a Tiéd, leszaladt hirtelen. Szeretted a hús bort. Szeretted a kenyeret, de úgy, hogy a morzsákat is megbecsülted, szemet sem hagytál az asztal alá hullani. Mit is mondhatnék még? Talán azt, hogy egy haldokló pályatársadnak, aki szintén szerette a görög kultúrát, kismagnóra vetted Epidaurosban a tücskök ciripelését, s hazahoztad az Isten ege alatt rögzített hangversenyt. Te költőként majd' negyven esztendőn át hallgattál, ám tehetted, hiszen a hetvenes évekre már elkészítetted a romolhatatlan verseidet. (A *Metszéspontokat*, amit Nagy Gáspár a közelében tartott, mint Ady a Bibliát.)

Prevelakiszt-regényfordításodban a halál lámpása világítja meg a legfontosabb dolgokat. Azt tolmácsoltad Te is Vrettakosz versével, hogy a költők kívül laknak a félelmen. Nem azért, mert a leglényegesebb dolgokban

(életpártiságunkban) bármilyen vitánk lett volna, de én itt, csak e ponton vitakoztam a szép tétellel. Én ugyanis kamaszkoromtól fogva beköltöztem a félelembe. Ott lakom, Árpád. De talán éppen így beszélhetünk egyugyanazon dologról, illetve ki-ki éppen arról hallgatott. Így nem voltam és vagyok gyáva utánad. Térdedben egy 1956-ban kapott lövedéket hordoztál, ereklyéd és talizmánod volt. Testednek része lett, mint valami profán úrvacsora. Balatonfüreden, a vasútállomáson adhattam kezébe Buda Ferenc versét a tizenéves holtakról. Olvastad, s megszűnt a körötöd lévő külvilág pár percre. Fontos pillanatok voltak azok is, amikor meg Kelenföldtől hozott a vonat minket – szintén a kilencvenes évek elején – amikor Pál Jósának és nekem Krisztus utolsó megkísértéséről meséltél. Szavanként, görög szavanként fordítottad a regényt, minden ízt ismerted a Kazantzakis-szövegnek, arról, hogy keresi Isten is a földieket, közülük a választottat, akivel folytatni tudja a Teremtést illető tervét.

Sokat foglalkoztatott a görögök halálképe. Szerinted az Átkelőket már nem szabadna zavarni semmiben – ahogyan ők tanították. Hadd igyák ki a Léthe vizét, a felejtés poharát. Rettenetes lenne anélkül menni a Hádészba. Mi minden borzalmat kellett elfeledni Antigonénak és testvéreinek, gondoljunk bűnre, gyászra, haragra, végzetre, átok sújtotta családra. Legalább a Halottnak meg kell békélnie, ha már az Élő nem felejtethet. Mert aki odaátra ér, nem csupán egy-két – kibíráható – emberöltőnyi időből kapja ki részét.

Így van-e, Árpád?

Németh István Péter

Papp Árpád és Sarusi Mihály (Fotó Csernák Máté)

Nikiforoszt Vrettakosz: A költők dolga

A költők kívül laknak a félelmen
s ahogy a nap, kértlen is, világol - szólalnak
szólítatlan. Nincs kéz, mely befoghatná szájukat,
gúzsba köthetné isteni szenvedélyük. Tudják,
mi a különbség
zsarnok parancs és emberi törvények között.
Egymásnak adják, ahogy a strázsák az őrszót:

A költő
a föld szelleme: felébred, amint sötétedik,
s ragyog, akár tüzes villám-darab,
az éjszaka magasában.

(Papp Árpád fordítása)

A költők dolga

A költők nem ismerik a rettegést.

Hasonlók a naphoz, mely merőlegesen ontja fényét, ők is nyílt-egyenesen szólnak. S nincs erő, ami szájukat hallgatásra bírná, ihletüket bilicsbe verné. Tudják, mit [érnek

trónok, dinasztiák. Nem királyi törvénykönyvekhez -

ők a Legfőbb Törvényhez igazodnak.

S a tiltott igazságot, mint szignált a börtönfalán, ismétlik makacsul egyre...

A költők

szelemei a földnek, melyen állnak,

s ha ködhomály ereszkedik alá, fölragyognak

villám-darabkákként, az úr hatalmas

éjszakáját hasítva.

(Kerék Imre fordítása)

Németh István Péter (1960) – Tapolca

GYÁSZ – VÉGTELENÍTETT TÚCSÓKDALLAL (Írások Papp Árpád közeléből)

2010-08-10

A pünkösdi rózsák, amiket május közepén letéptem Háromfán, még a júniust is megérték Ilike soproni vázájában. Vonat visz Keszthely felé Kerék Imréékhez, Alsó-Bélatelepre. A Bece-hegytől visszanezve régen láthattam már ilyen szépnek a Badacsonyt. Nem is emlékszem, mikor? Takáts Gyula bácsi pincéjét elmulasztom a vonatablakból szemügyre venni, megvan-e még két oszlopa? (Ilike hiába kereste őket legutóbb tekintetével a műútról.) Nem ereszt el a Badacsony. Kerék Imrének több gyönyörű prózaverse is van, az egyiket Papp Árpádnak tett látogatása után írta:

Egy nyári nap emléke

Papp Árpádnak

Ültünk a hegyi ház előtt, mélyen alattunk gyöngyfényű kagylóként kinyílt a táj. Balról a Badacsony ormótlan tömbje terpedt súlyosan, jobbra Szigliget ormai magasodtak: a Királyné szoknyája, Rókarántó, s mögöttük fönt a csorbafulú várrom. Szemközt a Balaton zöldüveg tükrén fehér hajó úszott az Aranykagyló-öböl felé, fölötte sirályhad kerengett. A völgyben kanyargó úton egy ember lépdelt, nyakában gyerekekkel, mintha Szent Kristóf lenne Egry vásznán. Barátom kis kosárban szőlőt, mandulát, hasas korsóban bort rakott asztalunkra. Köröttünk vadméhzümmögés, rovarzsongás,

lepkék zizegő libegése; görbe tőkék tövén rigók neszezték, aranyzöld gyíkok itták lüktető torokkal a forgó napkorongból sárga patakokban lecsorgó égi mézet. Kortyolva olykor a szürkebaráttól, halkan cserélgettük a szót. Szeferisz, Ritszosz verssorai keringtek, fölrebbenve zizező könyvlapokból. S mintha Hellász sugaras-kék ege borulna fölénk, hallani véltük a Tempe-völgyi kecskepásztor elnyújtott, szélbe-foszló énekét, s Epidauros tücskei reszelték ezüst ráspolyaikkal a fűszálak élet. Feketefürtű görög lányok cipőhéj-barna arca parázslott, éjszínű szembogara villant, ahogy beúsztak oldalt a képbe, bőrükön sós tengervíz illatával. Kizökkent ritmusából az idő, mintha örökös ünnep köszöntött volna ránk: a mediterrán ragyogásban lebegett velünk a hegyi ház, a kert, ég s föld között imbolygó léghajóként.

Szegény Árpádról az a legutolsó hír, hogy lázát méri, nő-e, sülljed-e, de ő már nem nyitja szemét. Néhány éve – akkor is Kerék Imréhez vonatoztam egyetlen nyári alkalomra, Árpáddal – aki Kaposba utazott – együtt zötykölődtünk. S előtte is: korántsem jelképesen, hányszor ültünk együtt vasúti fülkében, autóbuzson, ismerősök, barátok gépkocsijában vagy éppen hajón?! Ha összeadnánk a kilométereket, a legtávolabbi görög szigetre is eljuthatnánk a Balatontól. De hát mi nem akarunk innen elmenni. A kicsinyke állomás peronján Imre vár. Átvágunk a síneken Ilike minden földi jóval lát: hosszútésztás húsleves, csirkepörkölt, kovászos uborka és muffin-sütemény... Egy csodagyerek rímes munkáit is a kezembe kapom, az A/4-es lapok egyikén rajz, hátoldalán pedig éppen egy muffin-sütemény receptje. Muffint akart sütni nekem, erre éppen a leírást kapta kézhez. Ezt sütötte meg Ilike nekem a hirtelen segítségére kelt papír szerint csokoládé és sárgabarack darabkákkal. Rágondolt és ott termett. Mint nekem egyszer Somogyjád előtt, amikor egy papírszelet kellett volna csak, hogy feljegyezsek egy eszembejutott verssort. Nem volt velem notesz sem. Am bekopogott a fülkémbe egy adventista jóember szórólapokkal, s kezembe nyomva az egyiket tisztelettel tudóan köszönt, s csupán annyit mondott: Isten küldte.

Kisétálunk a strandra, látom a Szent György-hegyet, látom a Badacsonyt. Soha ilyen ünnepien nem kéklött együtt az éggel és a vízzel. Aztán vissza Imréékhez, a kertbe, a fa alá, a házba, a kis vadszőlővel befuttatott verandára. A kilencvenes években így, a nyár utolsó heteiben szoktak találkozni Fodor Andrásékkal is. Aztán Imre és Ilike elmeséli, hogy megint itt járt az a madár... Melyik madár?

Kérdeném, de Ilike Imrének a másik prózaversére utal:

Ének az ismeretlen madárról

Lassan három éve már, minden augusztus utóján, a nyárvégi verőfényben kertünkbe száll ez madár. Körbesétál, meg-megáll, tollászkodva elidőzik. De még sosem látta senki, csak egy rozsdaszínű tollat, ében sávokkal szeggetten hagy a fűszálak között, jeléül annak, hogy itt járt. S találgtjuk: mit üzenhet tarka tollával nekünk a rejtélyes ismeretlen, s hol a fészke és ki küldte? Talán a loppal közelgő ősznek hírnöke lehet? Messzeföldi, ritka vendég, ki csak éppen megpihen, aztán fölszáll s tovaröppen téres, fénylő

távolokba? Vagy itt lakik a közelben? De miért bújkál előlünk, miért titkolja nevét? Lehet, hogy hiába várom jövő augusztusban ismét, nem láthatom sohasem? Megmarad ős rejtelemnek, s csak a tollak szaporodnak évről-évre a befőttes üvegben, asztalomon? Talán még, gyermekkoromban láttam őt egy pillanatra, s tán azért kíséretet olykor, mint egy árnyék? Nem tudom.

Minden augusztusban eljött eddig, 2010-ben is itt volt. Csak a szárnytollát hagyta hátra, kicsit korábban jelezve, hogy ősz jön. A fa alatt sms-t jelzett a mobiltelefonom. Még nem tudom, hogy már Papp Árpád halálhírével.

Hazafelé közeledem az ünnepi Badacsonyhoz. Bece-hegy majd Ederics után egy négyfele tépődött bárányszerű formál keresztet, amely a gyorsvonal ablakából hirtelen egy tárt karú Emberre kezd el hasonlítani, akinek megnyúlt arcát akár El Greco is festhette volna.

Papp Árpád talán utolsó verséről

(levélváltás Csernák Árpáddal)

1.

Kedves Árpád, Drága Kata!

Most is csak köszönni tudom a mai napot, de így éjfél tájban az a törleszthető adósságom maradt, hogy ideírjam Papp Árpád tán utolsó négysorosát, amiről azt írta dedikációjában 2009 július elsején, hogy:

Dsidára is emlékező, formálódó "búcsúvers"

(Ő tette még idézőjelbe a búcsúverset... De holnap küldöm beszkennevezve.)

Megtettem mindent, mit megtehettem?

Vigalmak, torok kántor-papja lettem.

Mivel alig gyűlt az életben másom -

Engedjétek el minden tartozásom.

Szívszorítan szép, mit is mondhatnék? Ragaszkodással: Pista

+

2.

Kedves István!

Átírtam... Pedig nekem nem így mondta..., de így sokkal jobb...hiába, más a megfontolt leírt szöveg, és más a szóbeni improvizáció...

Jó éjt!

Barátsággal: Árpád

3.

Drága Kata, Kedves Árpád!

Megy az ígért oldal - tán még több variáció is előkerül, addig is a polcomról...

(Igyekszem nem csak megőrizni a fontosat, de küldeni, Néktek is tovább - az Olvasók kezéig egészen.)

Köszönöm a jó kívánságokat, az elismerést - gyönyörűek a kincsek,

s csak akkor elviselhető a súlyuk, ha szétoszthatók.

Ragaszkodással: Pista

U.i.:

A dedikáció a vers előtt:

*Németh István Péternek ajánlom -
az indiai "aprózóhoz" egyre közeledő
szívveréssel, lélegzetvétellel. Dsidára
is emlékező ezt a formálódó "búcsú-verset":*

....

Az indiai aprózó itt utalás a róla írott verstani tanulmányomra. Ahogy az indiai költészetben, ősi verselésben több rövid szótag kerül egymás mellé. Ti-ti-ti-ti-ti-ti-tá... Stb.

Papp Árpád (Fotó Csernák Bálint)

Papp Árpád (1937-2010)
SZILÁNKOK

Dr. Andrásfalvy Bertalan
Miniszter úrnak
Budapest*

Alulírott Papp Árpád,
görög-magyar-latin szakos
tanár, volt Eötvös-kollégista
/1955—1959/, harminc éven

át a kaposvári Táncsics Gimnázium tanára, 1985-től a Kollégium óraadó, 1989. dec. 15-től meghívott rendes tanára, a Mediterrán Műhely /görög, újjörög, latin, olasz szakcsoport vezetője, a Magyar Írószövetség és a P.E.N. Club tagja, olasz, görög, ciprusi irodalmi-művészeti társaságok elnökségi tagja – felháborodásomat és tiltakozásomat fejezem ki.

Jóformán még meg se száradt Miniszter Úr aláírása dr. Szijártó István kandidátus, az ELTE címzetes docense igazgatói kinevezésén, máris a „lehető legdemokratikusabb” módon megbuktatta egy tegnap este sebtében összehívott „közgyűlés”, melyet két hetes amerikai útja alatt készítettek elő. Ha igényli, szívesen kifejtem véleményemet kollégistáink szakmai, emberi, politikai kvalitásairól, ezúttal csak annyit: nem tartom őket alkalmasnak, illetékesnek ilyen horderejű szakmai, emberi, politikai döntés meghozatalára.

A késő éjszakába nyúló beszélgetésen egyetlen olyan súlyú szakmai-pedagógiai, etikai érvet, vádat sem tudtak említeni, mely arányban állna döntésük következményeivel. „Egyetértési jogukra” hivatkozva (negyven igen-t, ötvenhat nem-et kapott az igazgató) azonnal felmondtak neki, s megpróbálták „ügyvezető igazgatót” kinevezni. Ezt a megjelent tanárok közül senki sem vállalta el, s öten kijelentettük: szolidárisak vagyunk az igazgatóval, osztozunk a sorsában.

Tisztelt Miniszter úr! A próbálkozás nem új keletű. Éppen egy évvel ezelőtt, megtagadva az együttműködést, lemondott a diákbizottság, így akarta lehetetlenné tenni az igazgató és a tanári kar munkáját, helyzetét. Engem december elején idéztek az „igazgató bizottság” elé, s szintén késő éjszakába nyúló számonkérés során alázták meg önmagukat is tudatlanságuk miatt, és engem is újólag, de hát én ezt megszoktam az elmúlt harminc év Magyarországon mind a pedagógia, mind az irodalmi, költői-műfordítói munkásságom során. Kikérem magamnak, hogy eddig a diktátúra, most valami nyálas, demokráciának nevezett kisszerű rosszindulat vallasson megint csak engem ebben az országban! Szijártó István bizonyára nem hibátlan ember, és nem hibátlan pedagógus. De szakmai, emberi kvalitásai, alkalmassága mellett kiállok. Kétkedve figyelem a mai ifjúságot! Lehet, hogy a szakmában többet tud, mint mondjuk az én generációm húszéves korában. De mert ahhoz erőtlén, hogy megismételje az én generációm nagyon is vérre menő harcait, úgy látom, szájaláshoz, pótcselekvésekhez folyamodik. Ha mindenáron valamiféle hősi pózban akar feszelegni, tegyen rendet az országban: számos olyan ember van, akinek érdemes lenne a körmére nézni, aki kifejezetten károkat okozott – közvetve, közvetlenül – ennek az ifjúságnak is: de hagyjon békét azoknak, akik az érdekében munkálkodtak, évekkel ezelőtt az akkori fölöttesek roszallását, haragját magukra vonva!

Tisztelt Miniszter úr! Nem hibának, bűnnek tartanám, ha Ön az efféle vádpontok alapján: „arisztokratikus, mindig kirítt a kollégiumból”, „középiskolai tanárosan merev”, „utasítgató”, „türelmetlen”, „nem tud személyes kontaktust teremteni”, „nem informál” ügyet sem vetve arra, hogy másfél évvel ezelőtt minisztériumi, egyetemi előjárói, felettesei, nagynevű akademikusok, neves írók, és azok a mostani negyed-ötödévesek, akik a lehangosabbak, erősítették meg igazgatói tisztében, megbízva a Kollégium centenáriumi ünnepségeinek előkészítésével, elmozdítaná helyéből, valami látszatdemokrácia nyomásának engedve, igazgatói székéből! Szijártó István az elmúlt év során többször kifejtette írásban és a rádióban igazgatói programját, elképzeléseit. Ha ezeket támadták volna komoly érvekkel, melyek azt tükröznék, hogy ezt az ifjúságot egyáltalán komolyan érdekli a kollégium sorsa, akkor azt mondom: hallgassunk oda a szavukra, hiszen kötelességünk. Így azonban egyéni sérelmek szította, hangulatkeltő, kicsinyes áskálódásnál többnek nem tartom ezt a szavazati eredményt, és arra kérem Szijártó Istvánt, hogy a negyven igen, és a tanári kar egyöntetű kérése kötelezze arra, hogy éppen a szerencsétlen sorsú Eötvös Kollégium jövője érdekében, vonja le a közgyűlésből adódó tanulságokat, és maradjon!

Azokat pedig, akik úgy vélik, hogy „rossz úton jár a kollégium”, „nemzetiszinpántlikás”, „túl gyakran hivatkozik Németh László minőségeszményére és tiszti gróf Teleki Pál volt kurátora a kollégium érdekében végzett munkáját”, akiket esetleg ingerel, hogy ez a kollégium szabadon akar szolgálni, netán irritálja őket, hogy a nemzeti szellem egyik világra tárt ablakú és ajtajú őrhelye kíván lenni, a magyar vidéket minőségi tanárokkal ellátó centrum, kereshet ízlésének, emberi,

szakmai, politikai felfogásának alkalmasabb őrhelyet, ebben a ma már pluralista, mindenféle törekvéseket toleráló hazában.

A magam nevében, de személyes elfogultságaimon túlmutató felelősségem, a hányatott sorsú Collegium, a ránk bízott fiatalok iránti felelősségem tudatában,

Tisztelettel üdvözlöm.

Papp Árpád

Buda, 1991.március 14-én hajnalban

P.s. Szíves engedelmével a ma este Benda Kálmán elnökletével összeülő öreg és mai diákok előtt felolvasom jelen levelem.

*A levelet Bakos István miniszteri titkárságvezető vette át, aki később az MVSZ főtitkára lett. Akkor azt ajánlotta, hagyjuk a kollégium „(v)értelmetlen” forradalmárait. Sz.I.-ra rábíz egy többszázmilliós oktatási projektet, én se aggódom: Olaszországban éppen három lektori állás is üres...

(2004. március)

Egy – a szerzője által – majdnem elfeledett vers

Nemrég tartott egy konferenciát a Berzsényi Társaság (*Elfeledett irodalom* címmel) – Sinka, Erdélyi, Petelei, Jankovich Ferenc és Lengyel József munkásságáról. Hogy miként kerültek az összefogó cím alá olyannyira különböző emberi-alkotói életutak fel sem merült, sem az előadók, sem a hallgatóság részéről, mint ahogy az sem, hogy talán nem is elfeledettekről van szó, hanem más-más okokból elhallgattatott, elhallgatott (mármint szerkesztők, kritikusok, irodalomtörténészek által) irodalomról, egyikük estében pedig nem csak irodalomtörténész, hanem népbíró elmarasztalásáról is...

Számítottam, legalábbis Sinka és Erdélyi esetében perújrafelvételre, s ebben illetékes Pomogáts Béla is, aki tanúvallomást tett kettejük ügyében. Táskámban ott volt, s egy másik hallgató kezében is láttam: *Az újabb magyar irodalom, 1945–1981* c. monográfiája, és gondoltam az előadók közül valamelyik legalább utal rá, hiszen biztos vagyok benne, hogy ismerik és forgatják irodalomtörténeti munkájuk során. A monográfia szerzőjétől szívesen hallottam volna, hogy mi a véleménye ma Sinkáról és Erdélyiről, mint a mozgalmár sorsa által hánytatott írói-emberi sorsú Lengyel József elhallgatott drámájáról... Persze, talán ma sem mondhatna mást, mint amit akkoriban leírt - tehetségük sajátos, vitathatatlan, de mindketten szélsőjobbosok voltak a két világháború között, fasiszta, antiszemita felhangokkal, a népbíráóság által is elítélve... Mindenesetre a perújrafelvétel elnapolódott... Persze, belátom, nem lenne ez olyan egyszerű gesztus, a mégoly „független” irodalmi ítések esetében sem.

Talán sokak számára visszatetsző, ha most az emlékezetemben, de némiképpen a húszéves-sorsomban bujkáló szilánkokból egy jelentéktelent felidézek. Első verseskötetem kapcsán írta Pomogáts Béla a *Mozgó Világban*, miután ő mutatott be az Írószövetségben, bizonyára túlzó szakmai elismeréssel: Meg kellene nézni, mi az oka, hogy negyvenéves vén fejjel jelenik meg a Magvetőnél az első kötetem. Ha valaki, akkor ő igazán tudhatta, mennyire ravasz ez a költői kérdés, akkor még csak a szövegek ismeretében, azóta bizonyára akadt a kezébe olyan kihallgatási

jegyzőkönyv, dokumentum, miegyéb, amelyben olvashatta az ELTE viselt dolgaival kapcsolatban az én nevemet is... Akkor nem is vártam tőle választ, az azonban elgondolkodtat, hogy az elmúlt 16 évben sem próbált meg felelni a maga által feltett kérdésre... Talán ma is kockázatmentesebb Lengyel Józsefről beszélni, mint az irodalomtörténet által nagyon is megjegyzett, - bélyegzett Sinka és Erdélyi munkásságáról...

Végezetül – hogy egy, a szerző által már-már elfeledett írásról szóljak. Nemrég kért számon rajtam Szili Ferenc barátom egy verset, melyet 35 éve őriz kéziratban, amelynek szövegét egyetlen eddigi kötetemben sem olvasta. Annak idején elkérte tőlem, s megőrizte - a kivándorlók, új hazát keresők, kifosztott cselédek, doni katonák és munkaszolgálatosok panaszlevelei, szenvedéseiket megvalló elküldött vagy elküldetlenül maradt levelei, dokumentumai között, melyek a történész számára nélkülözhetetlen források egy nép, nemzet sorsát illetően, és több kötetnyit tett már közzé belőlük. Persze, az én kis dokumentumom korántsem olyan fontos, mint azok, de vállalom. Hiszen vállalnunk kell(ene) kimondott vagy leírt szavainkat, sőt azokat is, amelyek félelemből, kenyérféltésből, gyávaságból, kimondatlanul rohadtak a szánkban. Akár a kemény, akár a nyálásabb, bársonyosabb diktatúrában, mind a félmúltban, mind a gyorsan félmúlttá váló napjainkban...

(2008. november)

Ha már...

Ha már nem élhetsz úgy, ahogy szeretnél,
ne alázd meg magad, hogy válaszolsz az
[ostobáknak.

Ha már mindenki árulónak bélyegez,
ne alázd meg magad se véd- se
[vádbeszéddel.

Húzdj csak félre szótlanul, hadd forrjon össze újból
ajkad nyers sebe,
Legyints, ajtó, amelyen át szabadba jutsz –
nagy, lélegző fák és lüktető csillagok
[közé.

Ne zúzd szilánkká szelid tekinteted kő-arcukon –
Elég, ha volt egy múlhatatlan semmi-pillanat,
Elég, ha van egy cigarettaparázs, hogy melengessed
[magányod,

Miként nem vagy élője senkinek, halottja sem leszel,
Ne szerezd meg hát nékik azt az örömet,
hogy sírni lássanak.

(1972)

Papp Árpád beszéde díszpolgárrá avatása alkalmából

Tisztelt Képviselő Testület! Polgármester Úr! Kedves Barátaim!

Az első szavak csak a köszönet szavai lehetnek. Megköszönöm hát, engedve a kialakult szokásoknak, a kitüntettek nevében, hogy figyelmük ezúttal reánk irányult; tudatában, hogy számosan munkálkodnak, talán még eredményesebben is, mint mi. Azt reméljük, hogy nem kell az idő múlásával szégyellniük a döntésüket, sem az ajánlóknak, sem a Testületnek, sem a kitüntetetteknek...

Jómagam ecsetelhetném bizonytalanságomat – hogyan lépek abba a sorba, melynek élén Széchenyi István áll, s amelyben a holtak és az élők között akadhatnak olyanok, akik nem szívesen vállalják velem, nem hogy a sors-, de még a sor-közösséget sem. Tudatukba kell hát idéznem, hogy olyan generáció tagja vagyok, amelynek, útravalóul, népek hamujában sültött pogácsastarisznyát akasztott nyakába a történelem, később pedig olyan gitárt, melyet valódira cserélhettek az utána jövők; amelyet röpcédulákon hívott molotovkoktél-partikra a Szabadság; amelynek inkább a nemzeti büntudatát, nem pedig a tudatát formálgatták...

A harmadik alkalom az életemben, hogy itt – Kossuth szigorú, Deák megértőbb tekintete előtt szólhatok. Először 1994. márciusában „A határokon túli magyarok és a haza” tanácskozáson – számomra fontosabb volt a cserepeire töretett nemzet „mozaik”-jainak legalább szellemi összerakása, mint akkoriban a pártok keretében megfogalmazódó törekvések; a Magyarok Világszövetsége – Csoóri Sándor, Sütő András, Duray Miklós gondjai és gondolatai... Másodszor – nemrég – a Százak Tanácsa által, Fekete Gyula elnökletével, a magyar föld védelmében tartott tanácskozáson, melyen arról beszéltem, hogy a „szülöttem föld” mindig is több volt szántónál, rétnél, s aki csupán árunak tekint, könnyen elárulhatja; óvnunk kell, hiszen a polgári társadalomban, akinek nincs a nevében a telekkönyvben, az legfőjebb futhat rajta – földönfutó...

Anteusz példáját idéztem, akit Gaia, a föld szült – amiképpen mindannyiunkat, hiszen porból lettünk és porrá válunk, még akkor is, ha egyesek azt képzelik magukról: aranyporból –, s akit mindaddig nem lehetett legyőzni, amíg érezve, hogy ereje fogytán, újra meg újra megérintette szülőanyját. Maga Héraklész is csak úgy tudta legyőzni, hogy a levegőbe emelte.

Én bárhová jutottam el, mindig magammal vittem a sárgaföldes, mestergerendás apai házban, ebben a városban, iskolámban öröklött vagy szerzett egyszerű, de alapvető emberi, kulturális értékeket, igyekeztem megismertetni őket más országokban is, ugyanakkor igyekeztem gazdagítani a Krétán, Szicíliában, Cipruson, Máltán megismertekkel, lefordítva őket arra a nyelvre, melyet édesanyámtól örökltem, aki sokszor megtette az utat Aszalótól a városig, fején fűzveszőkosárban sorsom terheit cipelve, rongytekericsglóriásan...

Ebben az ember és természet támasztotta tragédiákkal teli világban, melyben egyre több embernek nincs szülőháza (kórházban születnek és halnak meg), melyben egyre több embernek veszik oda szülőföldje és hazája (lassanként egyetlen nagy menekülttáborra válik Európa is), miben hihet, reménykedhet, és mibe kapaszkodhat az ember? Talán, ahogyan Transzit c. versemben írom 1975-ben:

„Tudom, tudom, rettentő áradások ideje jön még,
de ne félt, –

nekem elég, ha idesorodók egyetlen szál abból
a gyerekkori, kertvégi szalmakazalból” –
kiegészítve azzal, amivel ifjabb költőtársam, Nagy Gáspár egy új dimenzióba emelte ihletett pillanatában: megtart bennünket az a szalmaszál, ha a betlehemi istálló alomszalmájából való...

2002. január

